

Mistä ruoka tulee?

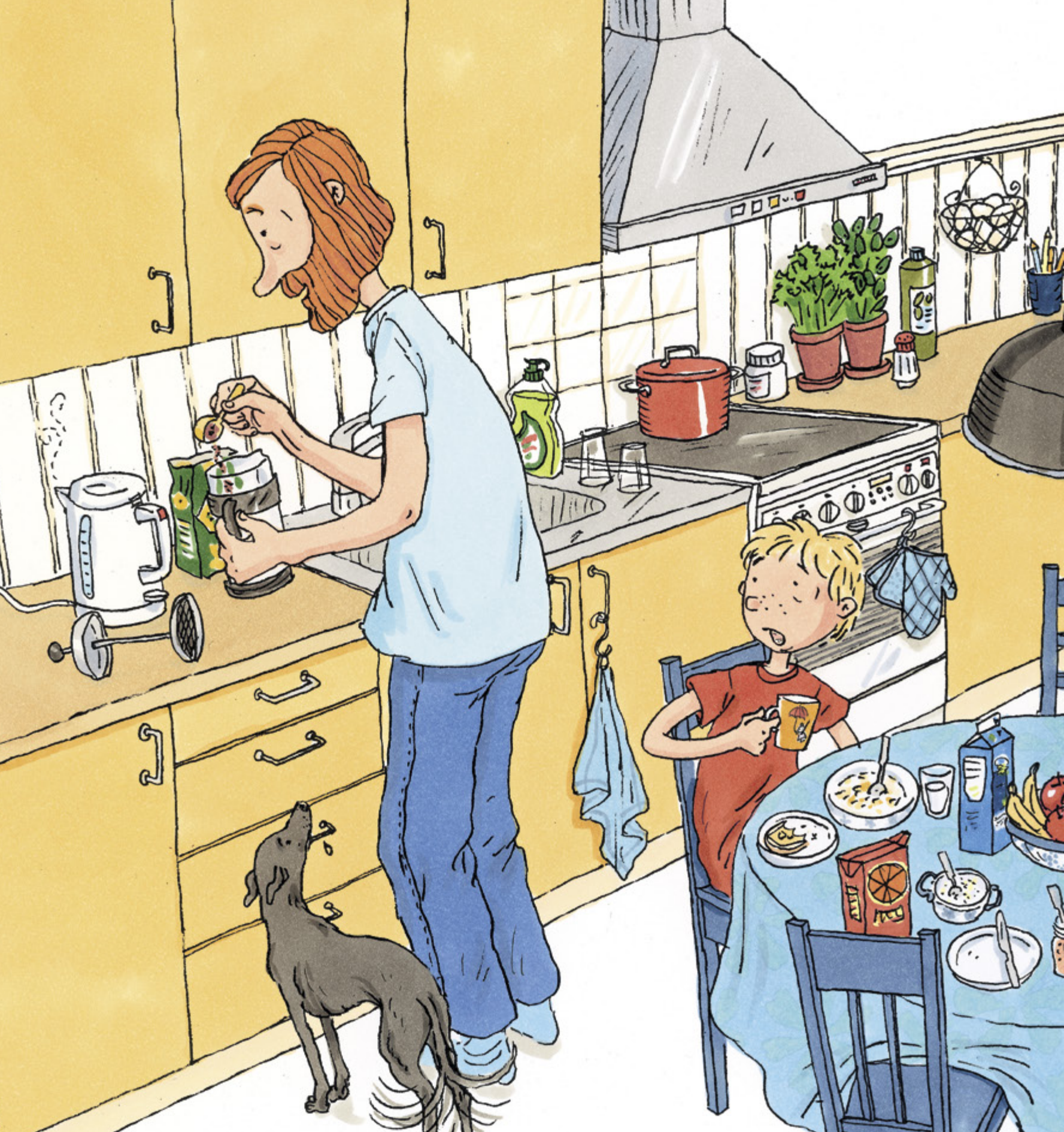
Nakki

lautasella

ELINA LAPPALAINEN
CHRISTEL RÖNNS

TAMMI

Aleksin vanhemmat ovat matkoilla, ja hän on serkkunsa Emilian luona yökylässä.

”Tänään en ehdi olla kotona teidän kanssanne”, isä sanoo laittaessaan aamupalaa. ”Saatte tulla mukaani töihin.”

Emilian isä on eläinlääkäri. Hän hoitaa työkseen maatalojen eläimiä.

”Ohjelmassa on maitotila, sikala, broileritila ja kanala”, isä kertoo.

Alexi on tyrmistynyt. ”Mä en todellakaan lähde minnekään haisevaan sikalaan!”

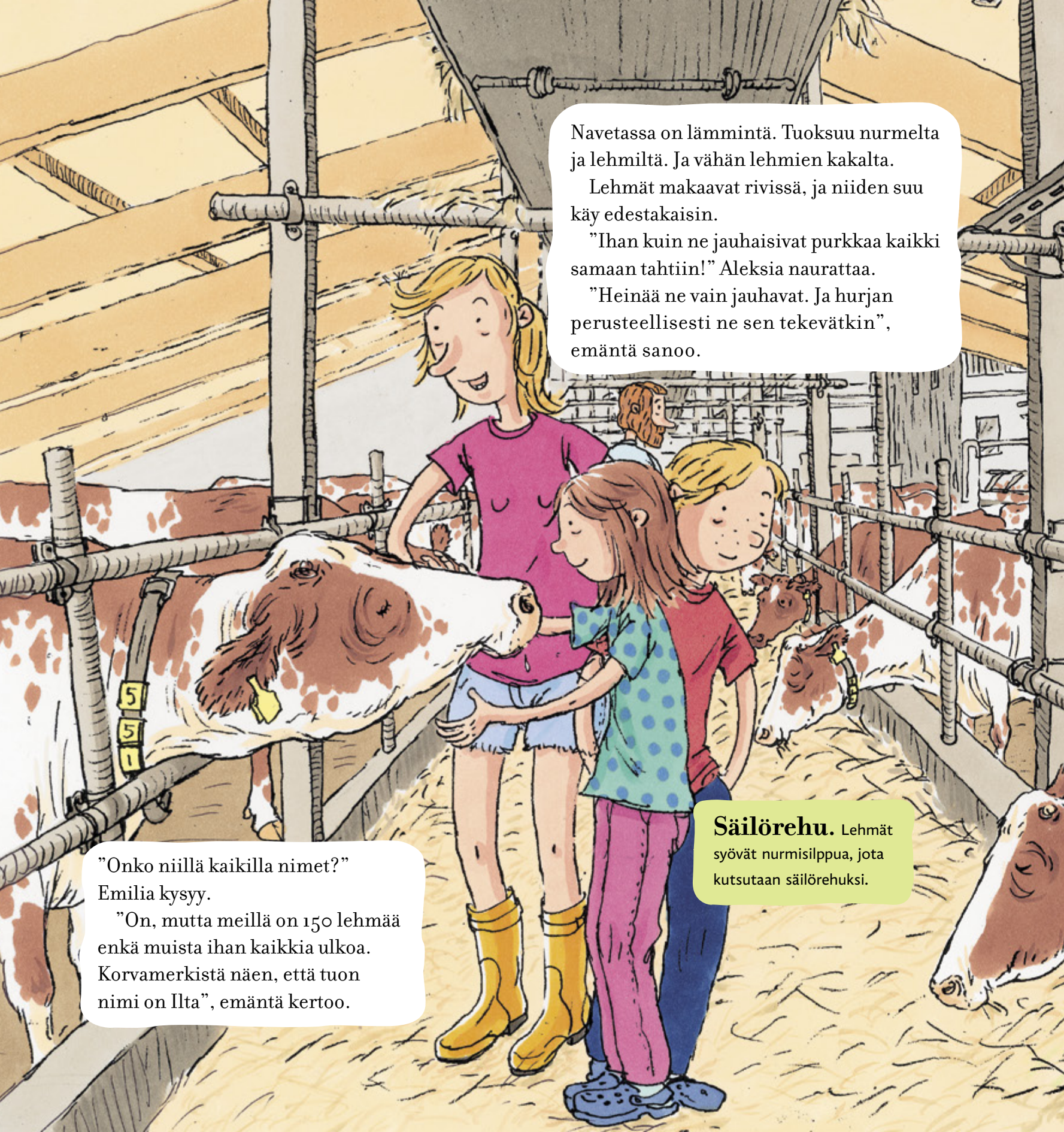
”Oletko koskaan edes nähnyt oikeaa sikaa tai lehmää?” Emilia kysyy.

”No en, eikä mua kiinnosta mitkään haisevat elukat.”

Alexi rapsuttaa Tilda-koiraa korvan takaa. Tilda sulkee silmänsä ja röyhtäisee nautinnollisesti.

”Vai niin”, isä sanoo. ”Lähdetään aamupalan jälkeen.”

Navetassa on lämmintä. Tuoksuu nurmelta ja lehmiltä. Ja vähän lehmien kakalta.

Lehmät makaavat rivissä, ja niiden suu käy edestakaisin.

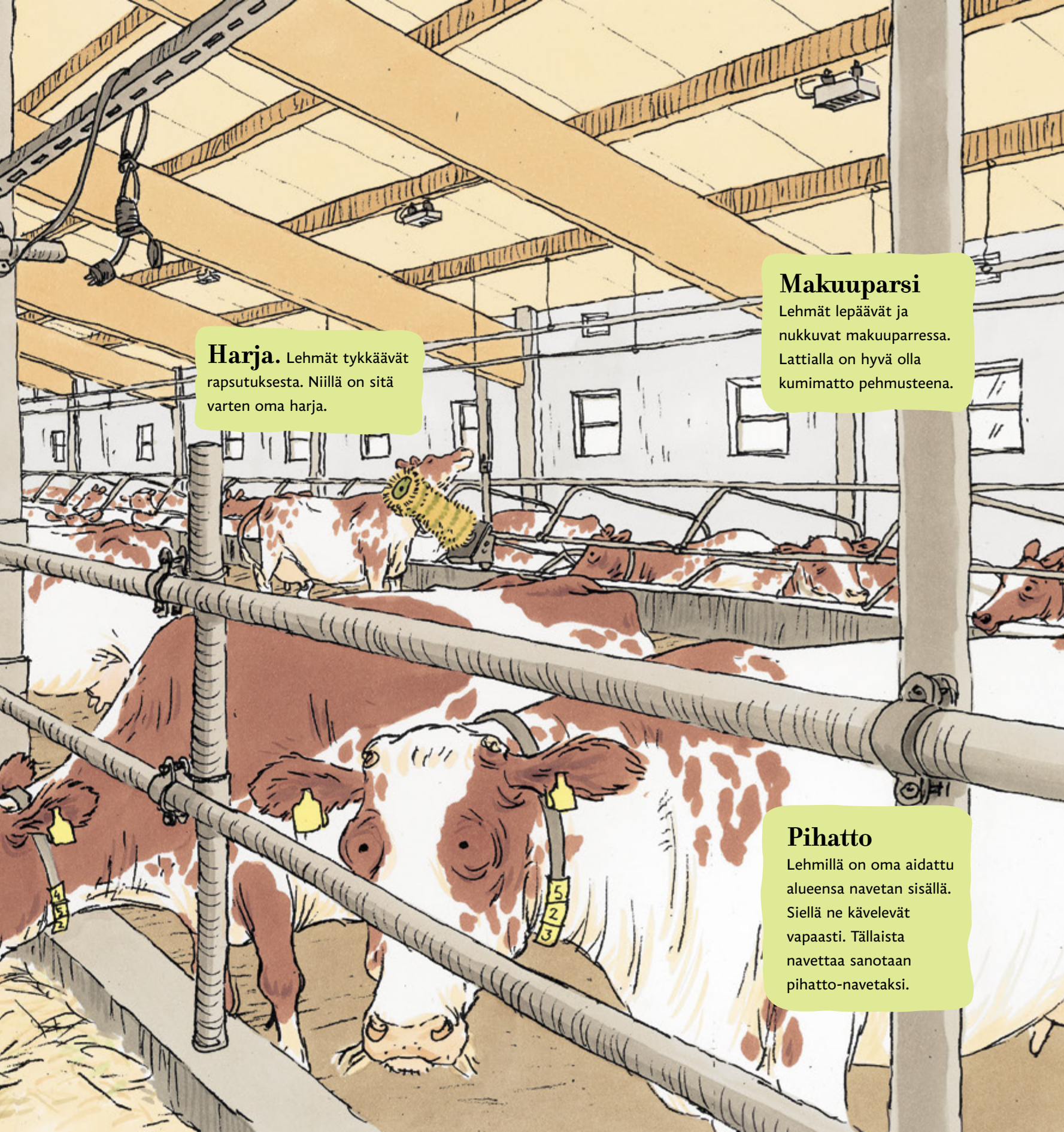
”Ihan kuin ne jauhaisivat purkkaa kaikki samaan tahtiin!” Aleksia naurattaa.

”Heinää ne vain jauhavat. Ja hurjan perusteellisesti ne sen tekevätkin”, emäntä sanoo.

”Onko niillä kaikilla nimet?”
Emilia kysyy.

”On, mutta meillä on 150 lehmää enkä muista ihan kaikkia ulkoa. Korvamerkistä näen, että tuon nimi on Ilta”, emäntä kertoo.

Säilörehu. Lehmät syövät nurmisilppua, jota kutsutaan säilörehuksi.

Harja. Lehmät tykkäävät rapsutuksesta. Niillä on sitä varten oma harja.

Makuuparsi

Lehmät lepäävät ja nukkuvat makuuparressa. Lattialla on hyvä olla kumimatto pehmusteena.

Pihatto

Lehmillä on oma aidattu alueensa navetan sisällä. Siellä ne kävelevät vapaasti. Tällaista navettaa sanotaan pihatto-navetaksi.

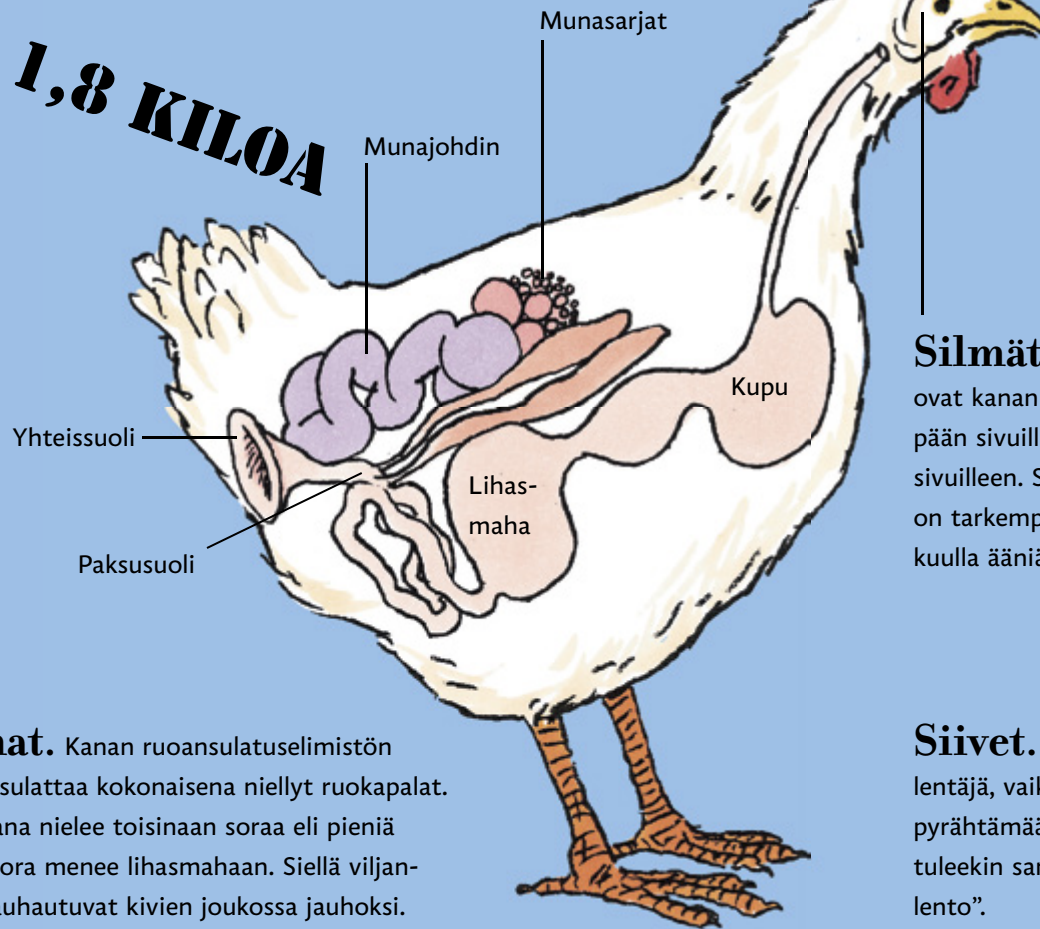

ISÄ KERTOO

Harja ja heltat

Punaiset heltat ja harja ovat muodostuneet kanan ihosta. Ne kasvavat kanan koko elämän ajan. Vanhalla kanalla harja voi roikkua silmillä asti!

1,8 KILOA

Nokka. Kanalla ei ole hampaita, joilla hienontaa ruokansa. Syödessään se nappaa ruoan suoraan nieluunsa.

Silmät ja korvat. Näkö ja kuulo ovat kanan tärkeimmät aistit. Silmät ovat pään sivuilla, joten kana näkee parhaiten sivuilleen. Sillä on laaja näkökenttä. Kanalla on tarkempi näkö kuin ihmisellä, ja se voi kuulla ääniä, joita ihminen ei erota.

Mahat. Kanan ruoansulatuselimistön täytyy sulattaa kokonaisuina niellyt ruokapalat. Siksi kana nielee toisinaan soraa eli pieniä kiviä. Sora menee lihasmahaan. Siellä viljanjyvät jauhautuvat kiven joukossa jauhoksi.

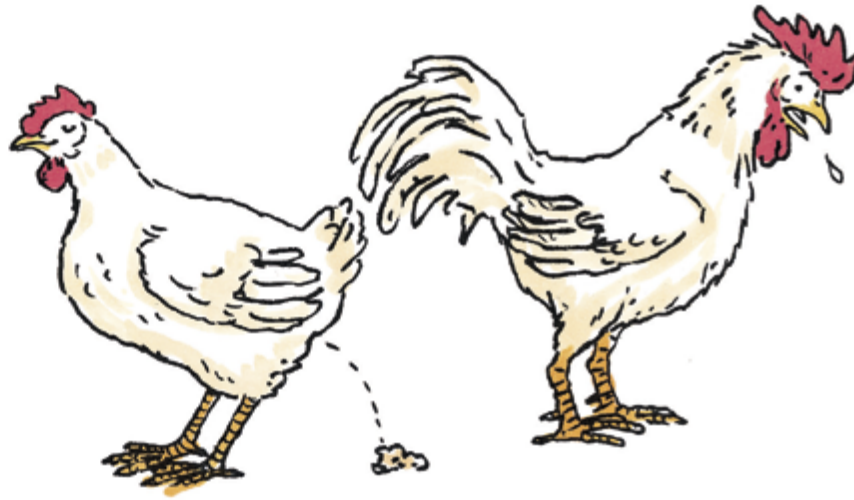
Siivet. Kana ei ole mikään mestarilentäjä, vaikka sillä siivet onkin. Se pystyy pyrähtämään vain lyhyitä matkoja. Siitä tuleekin sanonta ”katkeaa kuin kanan lento”.

Uteltias kuopsuttaja

Tunnet varmasti sanonnan ”tyhmä kuin kana”. Se ei kuitenkaan pidä paikkaansa. Kana on uteltias ja voi oppia monenlaisia temppuja.

Kanat elävät parvessa. Mukavinta kanalle olisi

parvi, jossa on enintään 20–30 kanaa ja ainakin yksi kukko. Kanalassa kanoja on kuitenkin jopa kymmeniätuhansia. Niin suuressa parvessa linnut eivät tunnista toisiaan.

Mistä kana pissii?

Voidaan sanoa, että kana ei pissi lainkaan. Sen pissa ja kakka tulevat molemmat kiinteässä muodossa ulos yhteisluolta pitkin. Myös muna tulee samasta aukosta. Eri putket yhdistyvät kanan sisällä.

Kukolla puolestaan ei ole ollenkaan pippeliä. Silläkin on vain yhteisluoli, jota pitkin kaikki tulee, myös siemenet pikkutipujen tekemiseen.

Miten muna syntyy?

Munat syntyvät kanan sukuelimissä. Kanan munasarjoissa on valmiina tuhansia munarakkuloita, joista yksi irtoaa joka päivä. Munarakkulasta syntyy keltuainen. Munajohtimessa sen ympärille kehittyvät valkuainen ja kalvot. Lopuksi ympärille kehittyy kova kalkkikuori.

Normaalisti kana hautoo itse munansa. Kanalassa munat kerätään heti pois ja ne haudotaan koneessa.

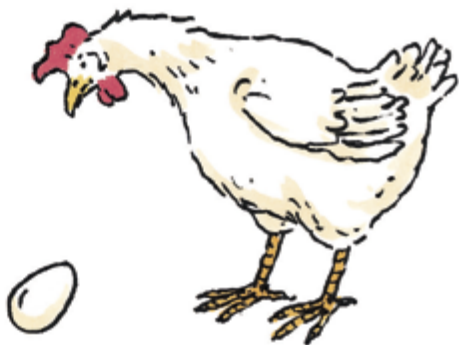
2. Kypsä keltuainen työntyy munajohtimeen.

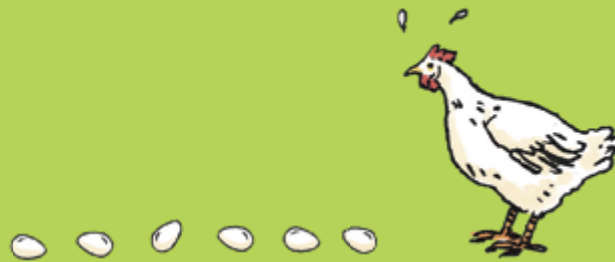
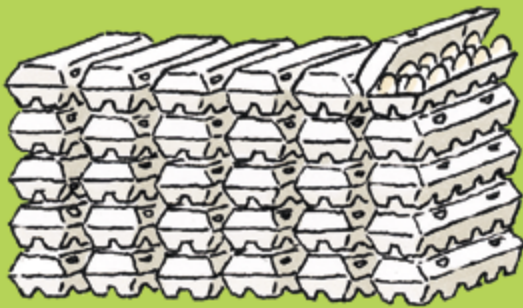

Kaupan munista ei tule tipuja

Jos kanalassa on kukkoja ja kanoja, ne parittelevat ja munat hedelmöityvät. Hedelmöityneistä munista kuoriutuu poikasia, jos niitä hautoo lämpimässä.

Kana munii myös ilman kukkoa. Silloin munat eivät hedelmöity eikä niistä kuoriudu tipuja, vaikka kuinka hautois! Syötävistä munista ei tarvitsekaan tulla tipuja, joten kanalassa ei tarvita kukkoja.

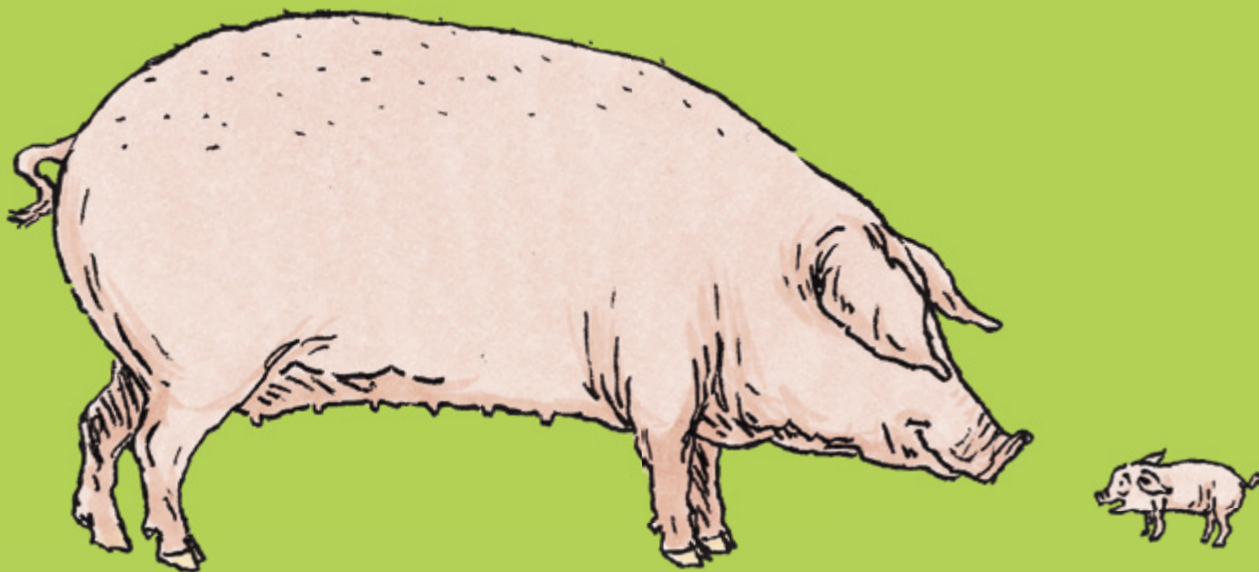
Miksi vasikat syövät tuttia?
Mistä kana pissii?
Miksi sika tykkää mudasta?

Aleksia ei huvittaisi lähteä katsomaan haisevia possuja, mutta matkalla Emilian ja eläinlääkäri-isän kanssa hän huomaa, että eläimet ovatkin hauskoja ja melko fiksuja otuksia. Ja lypsyrobotti on jännittävä härveli!

On aika tuoda lastenkirjojen lehmät, possut ja kanat tälle vuosituhanalle. *Nakki lautasella: Mistä ruoka tulee?* vie lapset katsomaan tavallisia suomalaisia sikaloita, kanaloita, broilerihalleja ja maitotiloja. Kirja kertoo eläinten elämästä enemmän ja tarkemmin kuin mikään lastenkirja aiemmin. Yhä useammat kuluttajat pitävät ruoan eettisyyttä tärkeänä, mutta mitä osaamme aiheesta lapsille kertoa?

Toimittaja ja tietokirjailija **Elna Lappalainen** voitti 2012 Tieto-Finlandia-palkinnon samasta aiheesta kertovalla aikuisten tietokirjallaan *Syötäväksi kasvatetut: Miten ruokasi eli elämänsä*.

Kirjan kuvituksesta vastaa lukuisista lastenkirjoista tuttu **Christel Rönns**, joka voitti 2012 Finlandia Junior -palkinnon teoksellaan *Det vidunderliga ägget, Perin erikoinen muna*.

9 789513 181970

ISBN 978-951-31-8197-0

L67.4

#kirja

WWW.KIRJA.FI